

Кінець

Володимир Гадзінський

Фантастична повість

БЕНО

Бено взяв з письменного столу трубку телефону, натиснув гудзик електричного дзеркала, що відбило обличчя викликаного, і – чекав.

Дзеркало відбило молоде енергійне обличчя завідателя ЦЕТАЗ (Центральне телеграфічне агентство Землі), що находилось тоді, в 2683 році старої ери, приблизно у тому місці, де в 1920 році тої ж ери був Нью-Йорк. Бено говорив з Москви, куди приїхав на кілька днів одним з найбільших повітряних кораблів і до якої, так як колись до Єрусалиму та Риму (700 літ тому назад), з'їжджалися люди всіх країн, бажаючи подивитися та оглянути величезну кількість історичних пам'яток з доби колишньої Жовтневої революції та її перших десятиліть. У ній можна було побачити, крім великої кількості надзвичайно цікавих музеїв, архівів і будинків з колишньої революційної дійсності, також величезний центральний дім-музей, що займав своїми колосальними корпусами приблизно половину Ходинки. В цьому музею були приміщені сотні статуй революційних героїв, вирізьблених в найбільш характерних позах, пластичні моделі жовтневих боїв, історичних засідань і з'їздів ВКП, союзних рад, центральних виконавчих комітетів, героїських змагань Червоної армії і т. д.

Бено був членом Раднаркому Світової республіки рад, і видно було на його голеному витриманому обличчі тінь непевности-жаху.

– Які повідомлення-депеші з Африканського району[1]? – спитав він Рольфа твердим рішучим голосом. – Не офіційні, а такі – дійсні?

Молоде обличчя Рольфа зморщилось в електричному дзеркалі:

– Щохвилини гірші. Радіо з аеропланів повідомляють шифрами, що там з секунди на секунду розвивається розклад континентів. Вони неначе западають у глибини вод. Зв'язок з загигаючими районами є (це значить: радіостанції відповідають) з Мадагаскаром і Каїром. На підставі електрознимок та радіодепеш стан такий:

Цілий Африканський район став жертвою небаченого в історії Землі поступінного внутрішнього переформування, що, згідно з депешами, отриманими протягом півгодини, почалось виявляти приблизно біля Кіліманджаро та Кенії в околиці центральної теплової станції для використання енергії тепла тропічної смуги. Звідтіля, як з центру процесу, поступінно завмирили всякі звістки. Три хвилини тому я говорив ще з Триполі і Капландом, що дали сюди, до мене, депеші з закликами про висилку рятункових повітряних флот. Вони вже відлетіли. Але найбільш правдоподібно, що при всій можливій швидкості прилетять запізно... Як подають депеші з аеропланів, Африканський район оповитий густими хмарами диму та пари, так що знизитися більш

як 700-800 метрів не можна. Електрофотознімки подають картини сірих хмар, крізь які нічого не видано. З усіх прибережних міст Ока Комуни (Середземного моря) Європейського району, також з Арабії та Індії повідомляють про піднесення поверхні моря чи там западання поверхні Землі. Годі розбиратись... Бояться заливу. Зараз повідомляють, що Мадагаскар і Каїр не відповідають...

Бено не питав більше і сказав:

- Я зараз беру з собою астронома Андрєєва та теолога-тектоніка Бергмана і з інженером Желенським їду на місце катастрофи. З тобою буду утримувати зв'язок по радіо.

Обличчя Рольфа в електричному дзеркалі притакнуло головою й чути було слово "добре".

Бено потиснув другий гудзик-кнопку. Дзеркало показало другого молодого чоловіка, Володимира Жовтневого (коротко називали його "Жовтень"), секретаря Бено. Він сидів похилений за столом, покритим паперами та гудзиками телефонів.

- Жовтень, повідом негайно голову Земраднаркому, що я їду на місце катастрофи. Беру з собою вчених Андрєєва та Бергмана, а також інженера Желенського. Зараз 9-та година ранку. Прохаю голову Земраднаркому скликати засідання Земраднаркому до Пекіну, куди найкраще приїхать товаришам з Американського, Європейського та Австралійського районів. Можна, я думаю, на 12-ту годину. Про місце, де ми будемо, повідомлятимемо через радіо Рольфа з ЦЕТАЗ в Нью-Йорку. Ти їдеш з нами. За 15 хвилин буду на аеродромі №115. Андрєєв і Бергман знають. Желенський зі мною.

Відставив дзеркало та трубку і встав від столу.

Бено був молода людина, одна з цього покоління залізних людей, що гартувалися десятками літ в часі доби закінчення комуністичної революції. Після півторавікової боротьби з економічною системою капіталу комуністичні ідеї заволоділи більшістю суспільства та класів земної кулі. Півтора століття продовжувалася боротьба праці з капіталом за політичну владу та реорганізацію економіки на соціалістичних підвалинах. Вона зруйнувала вкінці економічні підстави його світового господарства. Після перемоги в 2071 році відбудова світового господарства та відновлення культури забрали коло одного століття, і від того часу (приблизно в 2170 р.) датувався велетенський розвиток - *золотий вік комуністичної культури*. Протягом цього часу (коло 2070 р. і 2170 р.) не стало неписьменних на Землі. Писалося тільки удосконаленою системою стенографії. З одного боку, розвиток культури йшов з долини, через приближення та участь в ній самих сірих низів людности колишньої капіталістичної доби, та колишніх колоніальних народів, що були б знищені і зникли б з лиця землі (як колись червоношкірі мешканці Америки) на випадок продовження панування капіталу. З другого боку, надзвичайно складне економічне становище, викликане півторавіковою боротьбою (1917 до 2071 рр.), загостило підприємливість людей. Спеціальні царини наук, зокрема економічні та технічні, розвинулися небаченим і швидким темпом.

В періоді катастрофи в Африканському районі Світової республіки рад розвиток

техніки та господарства набув виїмково гігантських форм. Бідних і голодних на цілій Землі не було. Кожний громадянин отримував, після виявлення посвідчення праці, всі потрібні для життя необхідні харчі, помешкання та предмети культури. А навіть посвідки бували вже непотрібні. Людство досягнуло колективно та індивідуально високий суспільно-етичний рівень. В Земраднаркомі носилися з проектом, задумували – скасування посвідок праці. Кожна людина виконувала власновільно, можливо совісно та докладно, приналежну її частину суспільної праці.

Комунікація перенеслася з землі в повітря. Залізничі та биті муровані дороги втратили своє економічне значіння. Служили тільки для прогулянок не більш 50 до 100 км, коли обридло літання в просторах.

Одно з найбільш важливих відкриттів і технічних здобутків – це закінчення в 2392 році центрального ogrівання земної кулі – Центроогрземкуль. Принцип цього гігантського підприємства був дуже простий. В районах тропічної смуги (головно середня частина Африканського та Американського районів) побудовано велетенські конденсатори гарячого тропічного повітря. Воно розходилося плановою сіткою підземних і підводних каналів з великою швидкістю. Сітку удалось провести поступінно по всій кулі. Успіх підприємства мав велетенське значення для культури. На цілій земкулі підсоння (клімат) і температура повітря вирівнялися. Підземні та підводні канали викидали під тисненням велетенських турбін, порушаних відпливом і припливом моря, струї теплого тропічного повітря в колишніх районах вічної зими, льодовиків і смерті. Тим самим, відносно знижено (механічно) температуру тропічних смуг.

Сахара, Калахарі, Арабія обернулись на країни високої сільськогосподарської культури. Гренландія, Сибір та Патагонія отримали клімат, подібний як середня Європа. Центральна станція для використання теплової енергії тропічної смуги знаходилася в околиці Кіліманджаро та Кенії, на їх широких стоках, біля самого екватору. Це було одно безперервне фабричне місто, розкинене широко на поверхні, рівній приблизно Ірландії, і щось 3000 разів більше за заводи Круппа в Ессені в 1914 році дореволюційної ери. В цьому велетенському фабричному місті, що було взірцевою заводською комуною, працювало більш як 25.000.000 комуністичного суспільства. Пролетаріату в цьому часі вже не було. Класи зникли.

Зрозуміло, яке життєве значення мала для тодішнього людства звістка про страшну катастрофу в Африканському районі. Це значило: *поворот до варварської доби різних температур.*

Це було знищення найбільш важливого винаходу золотого віку комуністичної цивілізації та людства.

І через те холодне голене обличчя Бено було наче викуте з білого мармуру з жовтим відблиском китайської раси. Він був мішанцем. Його батько китаєць, член Світового центрального виконавчого комітету (ЗЦВК), мати – європейка чорноморських берегів. В одній секунді перелетіли через його голову сотні думок, з котрих одна, мов залізний, розпалений до білого перстень, пекла мозок:

"Поворот до варварської доби різних температур!"

Зійшов бічними сходами до ліфту, з'їхав в долину прямо до гаражу, де чекав на нього інженер Желенський. Сіли до автомобіля й моментально доїхали до площі ім. Свердлова, при якій в 25-поверховому будинку мешкав професор Андрєєв. У нього мав чекати на них геолог-тектонік Бергман.

МОСКВА - АФРИКАНСЬКИЙ РАЙОН

Могутній аероплан на п'ять пропелерів летів вихром над Європейським районом. За двадцять п'ять хвилин перелетів дорогу з Москви до Карпат, переплив понад ними в околиці Татр (Гевонту) і невпинно посувався в напрямку Ока Комуни. В кабіні-кабінеті, що був одночасно спальнею та бібліотекою, сиділи п'ятеро людей: Бено, Жовтень, інженер Желенський, професор Андрєєв і професор Бергман.

Між ними йшла розмова, що її записував поставлений в куті кабінету стенографі-графомфон (апарат). Ось і протокол з того засідання під час подорожі.

Бено. Товаришу Бергман – ваша думка про причини катастрофи та її характер?

Професор Бергман. Оскільки я мав можливість простудіювати в матеріалах і зведеннях ЦЕТАЗ, то таких катастроф мало в історії людства. Пригадую з історії, передостання подібна, але мініатюрна катастрофа датується з 6-го року революційної ери в Японії. А остання, перед сьогоднішньою, була в Американському районі в 71 році рев. ери. Вона знищила Нью-Йорк та допомогла почати революцію в Америці, що була тоді центром капіталістичної реакції й місцем штабу-команди в їхній боротьбі проти пролетарської революції. Але – щоби, протягом півгодини, на підставі повідомлень (секретних) Рольфа з ЦЕТАЗ, замовкло все життя Африканського району і він сам...

Тихий сигнал, дзвінок радіотелефону перебив йому доклад.

Жовтень взяв трубку, а другою графічним апаратом на невеликій стінній таблиці, як на екрані, показав текст депеші.

Цетаз повідомляє: "Північні станції Європейського та Азійського районів повідомляють про пониження температури, котре росте прямо секундами. Таке ж діється в полудневій частині Американського району. Середній Американський, навпаки, телеграфує про підвищення температури. Станції центрального ogrівання масово голосять, що турбіни каналами не дають вже більше гарячого повітря. Голова Земраднаркому прохає – що 15 хвилин давати йому звіти про нашу працю та місце, де ми є".

– Також передають депешу Е. Келлер, яка непокоїться про успіх нашої поїздки і прохає вступити за нею під час дороги до Пекіну в Калькутту, куди вона виїде з Берліну о годині 9-й рано, – докінчив словами Жовтень.

– Гарно, – сказав Бено, прохаю продовжувати товариша Бергмана.

– Як я говорив, – почав далі професор Бергман, – такої катастрофи ще не було в історії людства. Її причину дуже важко встановити. Можливо, що вирівнювання температур викликає в порівнянні з минулим геологічним періодом в одних місцях

Землі скорочування земної кори в її нутрі, в других – навпаки, розширення, так мовити, "пухнення". Це може бути причиною катастрофи. Можливо, також – це початок того геологічного процесу, що його наука передбачала вже дуже давно й якого характер називали "розкладом континентів". Це значить – земкуля дійшла до такого моменту, що однорідні верстви, з яких складається її масив, отримують з невідомих точно причин тенденцію руху з метою вирівнювання свого віддалення від центру руху даного масиву Землі. У такому випадку земкора буде в місцях, де є вищі відносно території, западатись поступінно під поверхню води. В підводній земкорі повстануть знову такі ж тенденції руху поодиноких однорідних первнів з метою об'єднатись з молекулами цього первня на верстві, рівномірно віддаленій від центру земкулі. Таким способом верству так званої "землі" – земкори – утворить наперед верства води, а над нею залишиться верства повітря різного згущення. Тобто, земкуля, як планета, буде виглядати в формі скупчення на собі паралельних кулястих однорідних верств, що будуть лежать одна на одній, як дитяча забавка, зложена з кільканадцятьох куль, замиканих одна в другій. Всередині – у центрі руху, найменші кулі, найбільшої ваги – тягару – платина, золото і т. д., опісля інші метали, мінерали; на краю так званої "земкори" – частини органічного походження, а над нею вода, далі повітря, і т. д. *Ця система однорідних кулястих верств зливається або поступінно розпливається з так званим простором.*

Коли наша катастрофа – друга гіпотеза, то немає рятунку для людської історії. Вона отримає свій невдалий кінець. Коли це має бути перша комбінація – катастрофа закінчиться знищенням деякої частини земрайонів, що їх покриває вода.

Моя особиста думка (я можу помилятися), – закінчив свої висновки професор Бергман, – ми маємо справу з другою гіпотезою, тобто – повинні бути приготовані на закінчення людського періоду в історії нашої планети.

– Ваша думка, товаришу Андреев, – звернувся Бено до другого спеціаліста – астронома. – Годитесь з поглядами професора Бергмана, чи ні?".

Професор Андреев, що в глибокій задумі вислухав промову професора Бергмана, порушив плечима й поволі, неначебто виголошував смертний вирок, почав скандувати слова:

– По всій правдоподібності, професор Бергман не помиляється. По розмірах і швидкості катастрофи треба чекати на найгірше. А що найбільш це...

Нараз перервав йому виклик Жовтня, що в цьому часі одною рукою притримував трубку телефону, другою регулював люнету, що через неї дивився з напруженою увагою.

– Половини Італії не видно. Полуднева частина у димах і тьмі, затоплена водою по Неаполь... На п'ятсот до тисячі метрів під нами повітряні флоти зі знаками Американського та Азійського районів ведуть рятунову акцію... Рольф телефонує: "Австралійський басейн повідомляє про небувалої сили землетрясення; Нова Зеландія не відповідає на питання"...

– Найгірше це, – почав далі перервані слова професор Андреев, – що не в наших силах зменшити швидкість посування катастрофи. Це значить, поскільки не буде

несподіваних подій, до вечора з цілою людськістю та її історією може бути кінець.

Бено по черзі звернувся тепер до інженера Желенського, що з увагою слухав висновків учених спеціалістів і спитав:

- Які у нас технічні можливості та способи пережити хоч би для кількох осіб катастрофу і дожити до завтра, тобто: *остаточно переконатися про загибель континентів і людства, - та земкюлю побачить як каплю води у просторах?*

- Це справа проста при наших технічних можливостях - поскільки у Пекіні, на засіданні, будемо о 13 годині дня, то можна постачати нашому знаменитому біпланові акумулятори та харчі на шістьох людей до дванадцятої години дня завтра. Це значить, на 24 години. Можна також взяти два резервові аероплани з запасом акумуляторів і харчів ще на 24 години. Більш нам, на мою думку, не потрібно, тим більше, що...

- Товариші, - перебив вдруге Жовтень (він через цілий час розмови дивився на землю), - перелетіли зараз понад Оком Комуни, а з Тунісу, Триполі, Марокко ні сліду. Всюди тільки рідкавий дим чи пара, та вода, вода без краю...

Біплан знизився понад чорно-грізну безодню вод, що покрили колишній Африканський район, й плинув в висоті біля 300 метрів над поверхню води.

У цьому часі дим і пара швидко розвіялись. З тої висоти навіть невинне людське око могло відрізнати зрідка пливучі рештки дерев'яних частин будинків і предметів з корку та дерева, легших за воду. Від часу до часу видно було на чорній поверхні води чорнішу пляму - трупи негрів, або жовтавий плямистий контур утопленого чоловіка білої чи жовтої раси.

Ніщо ні одним звуком або рухом не показувало на колишнє, так недавнє існування великого континенту з високорозвиненою культурою та 900 мільйоною людністю, що в 2683 році замешкувала колишній Африканський район. Не було також ніяких слідів від пароплавів та кораблів, що, хоч вже в цьому часі втратили своє економічне значення, все ж таки були ще в людському вживанні. Видко, всі вони загинули в вирахах, витворених через затоплення континентів.

- Прямо триматися по меридіану Кіліманджаро, - передав механікові та літунові Бено. Продовжував: - Переїдемо до місця, де був Мадагаскар, і звідтіля звернемо прямо наліво і назад на Азію, прямо до Пекіну. Ти, Жовтень, посилаєш депеші до Пекіну й Рольфові до Нью-Йорку?

- Так, - відповів головою - притакнув секретар.

- Крім твоїх радіограмів, передай таке, - сказав Бено.

Жовтень сів до апарату, подібного на машинку до писання, й слухав, граючи на відповідних клавішах радіоапарату:

- Комісійно встановлено... ви контролювали лінію нашої дороги, товаришу Андрєєв? (Професор потвердив), - ...що Американського району немає. Пливемо понад безмежним океаном. За десять хвилин будемо на місці, де находився Мадагаскар. Звідтіля, через Калькутту, завернемо до Пекіну. Думаю, що до цього часу Азія ще буде незатоплена. Маємо відповіді з Нью-Йорку. Європейський район, бачений по дорозі, поступінно тоне у воді. Двадцять хвилин тому назад половини Італії не було. *Бено.*

МАДАГАСКАР - ПЕКІН

Хвилі Індійського водного району щораз вище підносилися понад берегами Індії. Ганг виступив з берегів. В напрямку Гімалаїв тікали сотні тисяч людей на аеропланах, машинах, вантажниках і т. д. Всі раси, що їх різниці поволі відмирили, обняв божевільним потоком жах – тривога смерті й бажання рятунку. Катастрофа наступала несподівано – квадратів верстви зникали секундами під водою.

Калькутта була до половини висоти своїх будинків у воді. Хвилі засисали просто всі місця і невпинно підносилися.

Над Калькуттою перелітав з шаленою швидкістю апарат Бено. На ньому червоні великі букви "З.Р.Н.К." (Земраднарком). Над самим центром міста з незатопленої ще частини континенту, що в водах потопав, піднісся невеликий літак і швидко наблизився до апарату Бено.

– "Берлін", – повідомив Жовтень. – Еллі Келлер і Фріц Гутман їдуть до вас назустріч, щоби пересісти до нас і разом їхати до Пекіну. Вже наближається – "Берлін" сигналізує "спокійний хід".

І дійсно, літак "Берлін" плинув напроти їх аероплану, котрий так звільнив ходу, що здавалося, мов завис без руху в повітрі. Коли оба літаки були близько себе, "Берлін" дав також спокійний хід і у віддаленні п'яти метрів почав надзвичайно повільним рухом перелітати над літаком Бено. Перед моментом, коли оба літаки зрівнялися, "Берлін" неначе повис над "Урицьким" (таку назву мав літак Бено – на пам'ятку відомого героя революції). З каюти "Берліна" зсунено-спущено шнурову драбину з одною людиною. Людина ментально уловила ногами платформу "Урицького", поміщену поміж раменами верхніх крил, і залишилася на ній. Зійшла з платформи крутими сходами і увійшла в кабінку апарату Бено. "Берлін" завернув і летів недалеко від "Урицького".

Еллі Келлер, голова районного Європейського Раднаркому і одночасно дружина Бено, певно і сміло привітала присутніх.

– Є нові вісті? – спитала одночасно рішучим і твердим голосом. – 15-20 хвилин після від'їзду з Берліну не одержала ніяких вісток. На малому "Берліні" не було апарату для радіо.

Звернулася до Жовтня:

– Дайте негайно радіо до Берліна, щоби депеші на мою адресу посилали на адресу літака Бено, але тільки до 12 години. Я зараз між Калькуттою й Пекіном.

Звернулася до Бено, і обоє сіли на боці, коло вікна каюти. "Урицький" ішов, як вихор, силою всіх моторів прямою лінією до Пекіну.

Наліво залишалися потопаючі Індії і снігові Гімалаї – направо Сіам та Індо-Хіни.

Еллі тихо сказала до Бено:

– Що кажуть твої спеціалісти?

– Сподіваються закінчення на шосту годину ввечері – розумієш? До шостої години не буде ніяких слідів людського життя; Земля залишиться безмежним круглим океаном, у якому, щонайбільш, риба зостанеться головним громадянином. Хто знає, чи

о третій годині Пекін і Нью-Йорк не будуть самотніми місцями, які не потонуть у воді. Гадаю, що ЦВК доручить мені згинати останнім з людей. Моє завдання буде взяти і до останнього моменту охороняти печатки Республіки Землі і виконати останні накази ЦВК – тобто плавати літаком навколо Землі до останньої можливості. Думаю, що залишимося утрюх – ти, я, Желенський, як технік; на кожний випадок Жовтня не пустять...

– Побачимо, як це буде, – твердо сказала Еллі.

Катастрофа з кожною хвилиною росла й нищила щораз більші частини континентів. Жорстокий трагізм катастрофи обернув цих людей миттєво на машини; зникли почуття – залишилися тільки думки: витримати до останнього.

Радіоапарат перебив хвилю тишини. Жовтень ухопив за трубку й слухав:

– Рольф повідомляє, що делегати Раднаркому Американського району виїхали до Пекіну. Не відповідають станції; Лондон, Мадрид, Константинополь, Буенос-Айрес, Мельбурн. По мапі-картограмі "загибелі" залишилися ще тільки Азія та Північна Америка, яка починає потопати чи розкладатися з півночі від моря Гудзона. Канал Панама та Центральна Америка зникли $\frac{1}{2}$ до 11 раню.

– Видно Пекін, – сказав професор Бергман.

"Урицький" заграв знову всіма моторами, начебто з останніх сил, і почав поволі спускатися в напрямкові великого міста, що невиразно зарисувалося у синявих віддалях...

Жовтень давав радіотелеграму виконкомові:

"Дві машини на аеродром. Повідомте голову Земраднаркому, що експедиція Бено приїхала. Еллі Келлер і комісія вчених з нами".

За дві хвилини приймав депешу: "Засідання ЦВК у ЗРНК-мі в палаті "Нового Китаю". Всі чекають".

Була без 10 хвилин 12 година.

У ПЕКІНІ

Бено, Еллі Келлер увійшли в чудову палату "Нового Китаю" в стилі китайського ренесансу, що почав входити в моду ще в 4-му столітті революційної ери, і ще до 2683 р. (ст. ери) був одним з найбільш улюблених стилів. Переїжджаючи через місто, бачили десятки тисяч людности на вулицях, площах, бульварах і скверах. В цих масах високорозвиненого суспільства одні одним передавали зміст коротких і ясних повідомлень ЦЕТАЗ, що, згідно з інструкціями ЗРНК, опублікувало всі секретні повідомлення. Від 10 години рано розміри катастрофи були відомі всім, і тисячі людей мовчки і з запертим віддихом слідили за повідомленнями ЦЕТАЗ, які виходили щодня 10 хвилин спеціальними бюлетенями на екранах.

Крім цього, ЗРНК видав до всієї людности таку відозву:

"Громадяни!

Катастрофа, про яку ви читаєте, по всій правдоподібності, підготовляє загибель і смерть цілого людського роду, нашої праці й культури.

Можливо, що до 6-ої години ввечері (сьогодні: 28-го липня 759 р. рев. ери, а 2683 р. старої ери) поверхня Землі і все живе загине під водами океанів.

У цій хвилі закінчення людської історії на нашій планеті – ми, обрані вами і призначені до виконання влади, – *закликаємо вас до спокою і заховання порядку.*

Людина від найдавніших часів свого існування безперервно боролася з природою, і, покоряючи її, тримала її в своїх руках, Чи ж в хвилі своєї смерті – не зуміємо спокійно подивитися в її чорну безодню – невідомість?!

Закликаючи ще раз до спокою й порядку, повідомляємо вас, що буде все зроблено для боротьби з катастрофою, і коли буде в людській силі – рід людський буде *врятований.*

Віддано приказ про щодесятихвилинні звідомлення ЦЕТАЗ. Секретні повідомлення скасовані.

Зараз перестали вже існувати Африканський район, частина Американського, полуднева, північна й західна частини Європейського районів. З Австралії остання станція Мельбурн, що відповідала до $11\frac{1}{2}$ год., замовкла о 11.40 год.

Громадяни – вшануйте пам'ять загиблих братів.

Президія ЦВК і Земраднарком.

28 липня 759 р. рев. ери (2683 стар. ери).

Пекін, 11.40 год. ранку".

Цю відозву прочитали Бено і Еллі Келлер при вході до зали засідань в палаті "Нового Китаю".

ІСТОРИЧНА ХВИЛЯ

За величезним столом формою п'ятираменної зірки з червоного дерева зібралися члени ЦВК, його президії й ЗРНК, а також делегати районних Раднаркомів.

Зала в стилі китайського ренесансу (це була комбінація залізобетону, скла і старокитайської архітектури та фресок) була відкрита для людности. Сотні галерей і всі свободні місця виповнені до найменшої щілинки. Зала була так збудована, що, незважаючи на переповнення, підвищення, на якому відбувалися засідання сесій ЦВК, його президії та Раднаркомів, бачено з усіх сторін, а, крім цього, стіни зі скла (спеціального виробництва) дозволяли всім, хто не міг дістатися до середини палати й зали, бачити все, що в ній відбувалося. Телефонографи і радіорезонатори розносили слова і промови в усі закутки міста, а також до всіх міст Азійського району, що ще не стали жертвою катастрофи.

Були присутні на підвищенню довкола столу в формі зірки всі заступники голів районних Раднаркомів та центральних виконавчих комітетів. Голови цих органів влади

загинули разом з мільйонами людности розкладених районів.

Засідання відкрив заступник голови ЦВК Земреспубліки, найстарший віком громадянин Генадзе.

За високим кріслом голови стояла величезна статуя В. І. Леніна з білого мармуру, що так, як колись, 800 літ тому, показувала гранітною рукою шлях визволення й рішучости.

- Громадяни, - сказав Генадзе серед мертвої тиші. - Об'єднане повне засідання президії ЦВК і ЗРНК, в присутності більшої частини членів Центрального виконавчого комітету, з доручення цих органів - відкриваю. Нашу Земну республіку спостигла катастрофа, яка, мабуть, за кілька годин згодом знищить і всіх нас. Людство уміло віками боротися переможно з природою і - буде уміти спокійно і твердо закінчити своє існування - історію.

Нам не залишилося багацько справ. На нашому засіданні пропонується такий порядок:

1. Сконстатувати теперішній стан катастрофи, або у якому положенню перебуває зараз людство. Доповідають: а) ЦЕТАЗ - громадянин Рольф; б) ЗРНК - громадянин Бено.

2. Заходи проти катастрофи. Доповідь - громадянин Мікадолі.

3. Останні інструкції.

З огляду на те, що цей порядок погоджено з делегатами місць - районів, я вважаю його за прийнятний, і перш, ніж переходити до порядку дня, дозвольте пошанувати вставанням з місць мільйони наших братів та громадян Земреспубліки, що, збудившись сьогодні рано, не дожили до хвилі нашого засідання і згинули в стихії катастрофи. Приступаючи до порядку дня, я закінчую словами, що стали в останньому столітті нашої революційної ери гаслом всієї нашої величезної комуністичної праці для заволодіння природою в інтересах колективного добробуту нашого суспільства - людства: "Ми з природи й проти природи"!

Громадянин Рольф, ваша доповідь - три хвилини.

Рольф. О 12 годині відповідали ще такі районові станції: Нью-Йорк, Москва, Будапешт, Чита. Остання станція Австралійського району Мельбурн замовкла кілька хвилин до 12 год. В останньому часі, крім зазначених, замовкли: Буенос-Айрес - остання станція південного Американського підрайону, Гамбург і Париж. По всій правдоподібності, зважаючи на швидкість процесу замовкання станцій, Берлін, Москва, Нью-Йорк можуть зникнути під водою протягом години. Цікаво, що середня частина Азійського району, тобто східна частина Китаю з Пекіном, хоч близько океану, являються найменше загроженими, хоч з Кантону повідомляють, що рух води на побережжі Азії з полудня дуже значний і стрясення ґрунту дається відчувати міцніш тільки зараз. Останні вістки, з-перед трьох хвилин, які зараз мені передано - подають, що якраз Індонезія починають від берегів западатися, чи там вода підноситься і заливає сушу. Також депешують з Клондайк і Сан-Франциско в Каліфорнії про такий же стан. Індія затоплена, хвилі океану підмивають Гімалаї, Ганг зник безслідно...

Скінчив.

- Громадянин Бено, - сказав голова, - доповідь з поїздки до Африканського району.

Бено. Над Африканським районом ми перелетіли між 10-ю й 11-ю годиною ранку. Значить - над місцем, де він находився. Там тільки вода та вода... Слідів ніяких, крім кавалків дерева та зрідка пливучих трупів. Коли ми перелітали над Італією, море заливало Неаполь. Зараз вода затоплює Альпи. По матеріалах ЦЕТАЗ, Трієст не відповідає від $1\frac{1}{2}$ 11 рано.

Погляди знавців: це процес так званого розкладу континентів. Процес, що його наука передбачила, в даний момент дуже трудно розслідити. Отож, припускають знавці, що це тенденція первнів до об'єднання видатними масами - однорідними верствами навколо центру руху. Це тільки гіпотеза.

По обрахунках знавців Бергмана і Андрєєва, на підставі даних швидкості дотеперішнього розкладу - розвитку катастрофи, - закінчення, тобто хвилина, коли останній клаптик суші зникне під водою, може наступити сьогодні, приблизно коло 6-ої години ввечері.

Технічне підготування так званої "*ліквідаційної комісії*" я доручив інженерові Желенському. Ліквідаційна комісія буде мати за обов'язок:

а) Переконатися наочно, чи всі континенти зникли, загинули.

б) На випадок, коли виявиться, що де-небудь залишилися люди і частини континентів, передати їм необхідні апарати, приладдя та запаси на перший час після катастрофічної ери.

в) Членів ліквідаційної комісії в складі одного або двох членів ЦВК або його президії, інженера та механіків і літунів призначить наше зібрання, або доручить це зробити президії ЦВК.

Голова. Доповіді приймаємо до відома. Пропозицію громадянина Бено відносно ліквідаційної комісії я пропоную зібранню затвердити, з тим, що особовий склад її призначить президія ЦВК'у. Заперечень немає? Ні. Ухвалено.

Пристаємо до другої точки порядку дня.

Три хвилини для доповіді має голова Земраднаркому громадянин Мікадолі.

Мікадолі. Громадяни! Головною працею в даних об'єктивних умовах катастрофи, що її вдалось і можна було виконати, була концентрація повітряних флот (негайна), що переведено до $1\frac{1}{2}$ 10 години рано, на перші звістки про катастрофу в Африканському районі. Концентрацію переведено для рятукової акції. До деякої міри повітряним флотам удалось "врятувати" на кілька годин або продовжити життя біля 3.000.000 людей. Їх перевезено з загрожених районів, головно з Північно-африканського, Європейського, та Полуднево-американського. Але ціль цієї праці та доцільність сумнівні. В часі цієї рятукової акції велика кількість повітряних кораблів загинула. В загальному підрахунку це нічого не змінє. Взагалі - треба зазначити, що навіть при всій нашій техніці, - ми *безсилі*. Головне завдання - морально підтримати суспільство перед нападами масового божевілля, як це мало місце в Індії - виконано з успіхом. У

теперішню хвилю суспільство виявляє якраз ніколи небачену, без огляду на остаточну майже безнадійність і небачені розміри катастрофи – геройську витриманість, спокій і панування над собою. Я це підкреслюю, бо думаю, що в хвилі (тут голос йому затремтів, і він надлюдською силою заволодів собою) – у хвилі, коли гине людство, всі наші здобутки культури та розвиток цивілізації – людство зуміє сміло і твердо зустріти логічний хід процесу матерії – *життя й буття*.

Я від імени Земраднаркому закликаю всю нашу комуністичну суспільність – людство – вмирати спокійно і твердо, так, як ці, що сімсот літ тому боролись і гинули – за перемогу й існування комуністичного періоду в історії Землі й людства...

Світе! – закликав він у глибокому зворушенні. – Ті, що на смерть ідуть – вітають тебе. Гине світ! Хай живе новий світ!

Тисячне зібрання величезної зали, присутні на зібранні в палаті, сотні тисяч людности на вулицях і площах міста пірвало піднесення і рішучість, і з соток тисяч загибаючих людей – уст – понеслися звуки гімну "Комуна", що ще у 2302 році заступив шанований, а вже застарілий гімн "Інтернаціонал".

Але по закінченню "Комуни" сотні тисяч голосів почали співати і цей старий бойовий гімн давно минулих століть.

ОСТАННІ ІНСТРУКЦІЇ

Пекін був у цьому часі одним з найвидатніших центрів комуністичної культури. Відроджений Китай перегнав стару Європу та Америку.

Пекін чекав терпеливо, завзято.

Пекін мовчав.

Висока культура тодішнього суспільства Азійського району дала людності можливість, міць – спокійно дивитися ідучій їй на зустріч смерті. Паніка, що охопила людність Індії, не перейшла Гімалаїв. Вона затрималась на барикаді її гранітових масивів...

Вістки про загибель Європи, Африки, частин Америки, вістки про западання, зникання Гімалаїв в безоднях водних глибин і вирів не викликали на зовні ніякої зміни в твердому, завзятому настрою чекання кінця катастрофи. Залишився тільки невеличкий клаптик Середньої Азії. Прибережні міста радіотелеграфували, що й на них починає наступати водна стихія і заливає сушу; вона тремтіла рівночасно в могутніх конвульсіях підземних потрясінь.

Одночасно $\frac{1}{2}$ до 2-ої почався страшний оркан, і безмежні водні простори перемінилися в божевільну оргію смертоносних, невблаганних хвиль. Тимчасовий рятунок на човнах, пароплавах, кораблях, яких вживання з огляду на розвиток повітряних ліній давно забуто, не мав ніякої вартости, значення, ні надії на успіх. В одній з чудових кімнат-кабінетів палацу Комуни в Пекіні сидів громадянин Мікадолі,

побіч нього голова ЦВК, сивоволосий кореець громадянин Чен-Фу і Бено.

- Так ви мене призначили до так званої ліквідаційної комісії? Ви добре це обміркували? - говорив Бено.

- Ми це розбирали ще до твого приїзду, Бено, і ухвалили так, як це я зараз передаю, - відповів Чен-Фу. - Людський рід загине. Крім усіх інших причин, на всякий випадок, востаннє треба у ліквідаційну комісію включити і жінку. Ми знаємо твоє кохання до Еллі Келлер, і її до тебе. Знаємо твою молодість і здоров'я, і це ж - прикмети Еллі. І ми ухвалили: до ліквідаційної комісії призначити Л. Бено, Е. Келлер, і одного спеціаліста - інженера на їх вибір. До того технічний персонал. Від'їзд ваш призначається тоді, коли місця затоплення будуть приблизно колом при промінню (радіусі) 500 кілометрів навколо Пекіну. По обрахунках, така територія буде затоплена по вашому від'їзді протягом півгодини або й менше. Маршрут ваш буде: об'їхати наперед місця колишнього Американського району; тоді там настане день. Дорога з півночі на південь. Опісля завернути, об'їхати Полудневий полюс, коли це виявиться можливим, і звідтіля летіти меридіаном, який веде вздовж колишнього Африканського й Європейського районів. Опісля з півночі завернеш через місця, де був Азійський район, переїдеш понад Полінезією на місця колишнього Австралійського району.

Коли це зробиш - вам залишається вільна воля.

Ви будете знати, що вам робити, коли і як.

Ось і все, що я мав тобі передати від імени ЦВК - востаннє.

Ми всі залишаємося тут, у Пекіні до самого кінця.

Останній погляд знавців - по лініях процесу розкладу континентів: середня, східна частина Азійського району буде затоплена вкінці. Але це буде скоріше - до 6-ї години. Можливо, вже о 3-й годині.

Можеш їхать, Бено.

Обличчя Бено не виявило ніякої зміни, хитання, непевности. Спокій і рішучість накреслили на ньому тверді, гранітно-кристалні лінії. Він подав руку Чен-Фу, обняв Мікадолі, з яким в'язала його не тільки сердечна дружба, але й спільні спомини молодости.

Він сказав:

- У мене все готово; я так міркував, як ви постановили. Зроблю все, що в моїх силах...

Ще раз подав їм руку і вийшов.

БЕЗ КОНТИНЕНТІВ

Серед бурі і розшалілих, звільнених з кайдан континентів хвиль океанських просторів, в їх чорно-бездонних ревучих глибинах гинули з хвилини на хвилину останні клаптки районів Світової республіки рад; пропадав у хаосі божевільної стихії увесь людський рід. З непроглядного водного простору, в який перетворилася суша, як рухи тіла потопаючого, що закликає рятунку, підносилося ще невеличка частина Китаю -

все, що залишилося з могутнього континентального пня колишньої Євразії, – стародавньої колиски людства.

Остання частина людности тодішнього Азійського району чекала спокійно, в невимовній завзятості, без хвилювань, години своєї смерті. А смерть наближалася з хвилини на хвилину, з секунди на секунду. Загибаючи остатки комуністичного людства чекали на свою загибель з завзятістю вікового борця і впертістю божевільного, без ніяких заколотів і розрухів. Суспільство зрозуміло трагізм моменту і безвартність розпачу.

У Пекіні о 2-й годині все на око проходило звичайним порядком. Тільки величезні маси людей з найближчих околиць і всі ті, яким удалося перелетіти з погіблених районів та на кілька годин урятувати своє існування, покинули доми і приміщення – вся людність була на вулицях і бульварах, жила повідомленнями уряду, що ставали все більш і більш короткі.

Останнє звітлення уряду ЦВК і ЗРНК о 3-ій годині голосило:

– Громадяни! Чотири колишні райони – континенти перестали існувати. Колишня колиска комуністичного людства – Ленінград, стародавній центр пам'яток першого періоду комуністичної революції – Москва, зникли в глибинах нещадної водної стихії.

Нам залишився клаптик бувшого Азійського району – промінням не більш 500-1000 кілометрів навколо. Час нашого існування розрахований найбільш на годину або дві. Про це повідомляє вас законно обраний орган влади.

Зараз, прощаючись з вами, повідомляємо, що ліквідаційна комісія в складі Л. Бено, Е. Келлер, інженера-спеціаліста К. Желенського, механіка та потрібного технічного персоналу, буде літати понад безмежами вод по затопленню всіх районів з метою остаточно переконатися й ствердити загибель континентів. По закінченню 24 годин від хвили затоплення світу вони можуть покінчити з собою. Коли їм буде можливо врятуватися, – мають це обов'язково зробити. Печатку Земрадреспубліки і документи її кінця передано голові ліквідаційної комісії Л. Бено.

Прощаємось і вітаємо востаннє словом, що від 300 літ заступило комуністичному суспільству старі слова привітання і прощання – кажемо на глум усій природі, що нас створила і нещадно вбиває – слова:

"ЖИЙ, КОМУНО!"

Людськість ще живе!

За президію ЦВК і ЗРНК:

А. Чен-Фу, І. Мікадолі.

28 липня 759 р. рев. ери (2683 р. стар. ери).

Пекін – 2 година дня.

ОСТАННІЙ ЛЬОТ

Ліквідаційна комісія від'їжджала. На пекінському аеродромі, засипаному

пошкодженими в часі рятувкової акції літаками, стояв знаменитий літак "Урицький", що дві години тому назад протягом 180 хвилин перелетів Москва-Мадагаскар-Калькутта-Пекін. Біля нього – два запасні вантажні аероплани з запасом акумуляторів. Аеродром – величезна площа, оточена муром, – був безлюдний. Люди, зрозумівши безнадійність повітряного рятунку, і не думали навіть користуватись літаками. На них могла би поміститися тільки незначна частина людей, а *комуністичне суспільство вважало нижче свого розвитку й культури допустити до того, щоб одні гинули, а другі продовжували б життя, хоч на кілька годин.* Також високим розвитком культури пояснюється і відсутність всяких розрухів, насильства та непорядків, що завжди бувають у хвилях стихійних нещасть людства, панік і катастроф.

Біля аероплану "Урицький", контролюючи справність своєї маленької флотилії, стояв інженер Желенський, а разом з ним оглядали й перевіряли свої апарати механік та літуни.

У віддалі чути було шуми міста, що мало, крім своїх звичайних щоденних гуркоту і звуків, ще якийсь дивний тон нервової сили та нечуваного напруження. До Пекіну збіглася майже вся людність околиці та ближчих провінцій. Вона покрила масами широко розкинене місто. В цьому часі Пекін був містом в 17.000.000 мешканців, не рахуючи сільськогосподарських комун та промислових підміських дільниць. Можна приблизно сказати, що на вулицях, майданах та бульварах чекали на свою смерть, спільно вичекану смерть, приблизно 90-100 мільйонів самого культурного, високорозвиненого суспільства.

Інженер Желенський та літун з механіком закінчили свою працю та ревізію апаратів і чекали. Ніщо не звіщало, що за годину-дві і цей останній клаптик суші зникне в глибинах сліпої стихії. Тільки десь з найдальших віддалів доходив глухий лоскіт піднімаючих свої важкі жорстокі тіла морських хвиль Тихого океану. В околицях Пекіну погода була ще ясна, суха, і вітряна – від Тихого нісся легкий циклон, – сонце світило як звичайно в середині літа. Воно вкривало сухим жаром площу, сотні апаратів і будинків аеродрому. Інженер Желенський увійшов до кабіни літака і, взявши в руку трубку радіотелефону, слухав.

– Це ви, Еллі? – спитав по хвилі.

– Так, – звучало в телефоні.

– Коли приїжджаєте – і коли від'їжджаємо? – спитав Желенський. – У мене все готово. Все, що маємо взяти з собою – є. Всі матеріали та інструкції я вже отримав, останні привезе з собою Бено. Де він тепер?

– Ще кінчить справи в палаті Комуни – в президії. У мене також вже все, що маємо взяти з собою. Слухайте, Желенський, так, між нами – залишиться яка частина суші – чи ні?

– Побачимо завтра, – була спокійна відповідь інженера. – Так ви за п'ять-десять хвилин приїдете?

– Я гадаю, – закінчила Еллі.

Желенський відклав апарат і кинув оком по аеродромі. Крім шістьох людей, що

крутилися біля апаратів, не було живої душі. Адміністрація залишила аеродром, аероплановий рух з другими провінціями був непотрібний. Усі літуні, службовці, вартові пішли чи до міста, чи домів. Залишилися тільки варти при в'їздовій та виїздовій брамах.

На широкій, пустій дорозі, що вздовж прорізувала аеродром, показався механічний автомобіль на двоє людей, що з великою швидкістю наближався до флотилії Желенського. В ньому Бено і Е. Келлер. Бено сам керував машиною. При від'їзді ліквідаційної комісії, згідно з постановою президії ЦВК і ЗРНК, не мало бути нікого. Півгодини по відльоті комісія мала дати до Пекіну радіодепешу і на випадок отримання відповіді щодесять хвилин посилати звідомлення про свою працю.

Бено вийняв з автомобіля невеличку скриньку, став побіч Желенського й його флотилії і коротко сказав:

– Товариші! Мета й завдання нашої поїздки вам відомі. Знаєте, що маємо виконати завдання – перевірити загибель континентів і людства. Я знаю, що до останніх сил виконаємо наш обов'язок. Наколи все до від'їзду готове, – можемо відлетіти. Я хочу ще вас звістити, що ЦВК підкреслює важливість нашої праці і, будучи певним, що ми її сповнимо у самих виїмкових і важких умовах, вітає вас і прощається самим гарячим почуттям, на яке здібні керівники – представники загибаючого людства. Їдемо, товариші!

І перший увійшов до кабіни "Урицького", в якому три години тому приїхав до Пекіну. За ним увійшли Е. Келлер і Желенський, що зачинив за собою двері від кабіни.

– Від'їзд, – кинув по телефону літакам.

Як на команду, заграв пропелер "Урицького", а йому відповідали ще два другі.

Він легко, просто, без найменшого потрясення піднявся в простори... За ним вантажні апарати.

Бено подивився на хронометр, кинув оком на Желенського, котрий узявся за роботу над компасом та апаратами орієнтації серед безмежного простору повітря й води, та на Е. Келлер, і сказав:

– 3 година 15 хвилин. Коли я від'їжджав з палати Комуни – не відповідала вже ні одна станція Європейського ні Американського районів. Нью-Йорк перестав відповідати о 2-й годині. Останню радіотелеграму з Американського району послав Вінніпег-Ман. Не відповідали вже також ні Багдад, ні Ташкент, а навіть Сингапур.

"Урицький" підносився шрубовим рухом прямо вгору. Коли піднеслися і досягнуто висоту 3.000 метрів, Е. Келлер, що весь час дивилася в дзеркальний апарат, сказала:

– Видно дуже невиразно.

До тисячі метрів можна було розпізнати рух людности на дорогах від берегів моря у напрямкові суші – до Пекіну. Хвилі моря тепер з'являються, як чорна, безвладним рухом вперед ідуча маса, що наче засмоктує континент.

Бено, що також дивився через другий апарат, відвернувся від нього і, звертаючись до Желенського, спитав:

– 3.000 метрів минули?

- 3.270, - відповів запитаний.

- Коли так, то завертай прямо по лінії нашої маршрути, - скомандував Бено, - нічого дивитись на кінець людства. Нам інший шлях! Тепер ми - все людство!

Желенський передав приказа телефоном, пропелер змінив темп, і апарат поплинув рівним, тихим рухом на північний схід, щоби досягнути приблизно пункт понад Монт С. Еліє на Алясці, і звідтіля поплинути Північним полярним колом до берегів затоки Гудзона. Опісля флотилія мала завернути сотим меридіаном прямо на південь, перетинаючи таким способом водний простір над місцями, де була північна Америка по лінії Вінніпег-Мехіко.

Від океану пригнало збиті валки хмар, які закрили вид на землю. Флотилія досягнула за 20 хвилин місця, де була Камчатка.

Хмари закрили землю; крізь них не було нічого видно.

- Вдолину, - скомандував Бено, - 300 до 500 метрів над поверхню води.

Желенський передав телефоном.

Апарати поплинули вдолину і по короткій хвилі вирівняли знову свій рух уперед.

Плинули тепер серед безмежної тиші. Вона вкрила безкраї чорних безоднів океанських вод. Над місцем, де була Камчатка, ніякий слід, ні рух, ні згук, ні кавалок живої чи мертвої матерії, крім води, не пригадував існування чогось іншого, крім води та хмар. Навіть птахи зникли, видно, відлетіли в сторону, де ще був клаптик суші.

А може, вже погинули?

Ні з Камчатки, ні з прилежної до неї частини Азійського району не залишилось найменшого сліду.

На місці, де була щілина Беринга, між самим останнім кінчиком північно-східної частини Азійського району та Аляскою (північно-західним півостровом Американського району) вони завернули на схід і поплинули вздовж Північного полярного кола.

Е. Келлер подивилася на годинник і сказала до Бено:

- Бено, четверта година минає, - пора давати радіотелеграму до Пекіну.

- Знаю, - відповів Бено, - зараз телеграфую.

Він сів до апарату і вистукав на клавішах:

"Переїхали щілину Беринга і пливемо по лінії Полярного кола. Ніякого сліду континенту на лінії Камчатка-Аляска немає. На захід від острова Альберта завернемо - понад територією, де була Канада - на південь. Відповідь. Бено".

І він, Е. Келлер, і Желенський, що піднісся від своїх май і обрахунків та апаратів для орієнтації, всі вони чекали на відповідь з Пекіну.

Чекали з запертим віддихом і стисненим серцем. Секунди стали віками, кров у жилах котилась неспокійним ритмом і зловіщо, з насмішкою ревів-сміявся пропелер.

Минуло п'ять безконечно довгих хвилин - відповіді не було. Тоді Бено ще раз на буквах апарату повторив текст останнього повідомлення.

І на цей раз радіоапарат не подзвонив...

Безмежні водно-повітряні простори мовчали.

ТІЛЬКИ ВОНИ

- Значить, ми - і тільки ми - вся людськість, - сказав Бено. - Вперед, вперед, Желенський, щоби виконати наше завдання, а опісля - за нашими братами.

Желенський знову похилився над рахунками і через хвилину сказав:

- Пливемо над місцем, де був острів Альберта. Чи завертати на південь?

- По маршруті, - відповів Бено.

Встав від апарату, при якому неначе чекав відповіді, перейшов кабінку і мовчки сів у кутку побіч книжної шафи. По хвилі Е. Келлер, що все дивилась через дзеркальний апарат на долину, піднеслася і підійшла до нього. Хвилю дивилися на себе...

Желенський також перервав свої обрахунки і також піднісся від свого столика.

На обличчях цієї трійки, що виконувала останній приказ людства, видно було втому.

Крім цього була непотрібність життя...

Під впливом важких думок Желенський сів на козетку, зложив руки між коліна і похилив голову.

Слова втекли десь в незвісність, думки набрали якоїсь дивної ясності і жорстокої бистроти.

Е. Келлер ніжним жіночим рухом притулилась до Бено і одночасно напівнесвідомо, щиро, з глибоким почуттям ласки поклала свою руку на похилену коло її колін голову Желенського.

Вони були для неї більш братів, коханків, товаришів... Почуття, що в цю хвилю виповнило її груди, не відчувала і не знала ні одна жінка світу.

Бено перший заволодів настроєм.

- Розніжились, друзі, - сказав твердим голосом. - Не вільно і - не пора.

Він встав.

- Треба скінчити завдання.

Рішучість і сила могутнім акордом задзвеніла в його словах.

І одночасно шорстким, смілим рухом похилився до Е. Келлер і ніжно, з глибоким почуттям поцілував її в голову. Одночасно обняв Желенського...

- Вперед, вперед, товариші, щоб скінчити нашу маршруту - вперед, дорогі!

І пішов дивитися в дзеркальний апарат.

Під ними морщила-гнулася поверхня вод під подихами лагідного вітру. Було по європейському часі $\frac{1}{2}$ до 6-ої вечора, і на місці колишнього Американського району світало. Наліво від лінії маршрути зачервонілося пурпурою й золотом небо, з якого зникли хмари, відбилося в ритмічно-схвильованому, рухливому водному безкраю. Десь на кінцях небосхилу, там, де пурпура і золото почали зливатися в мільйони веселково-барвно-білих електричних блискавиць, підплинула хмара і зарисувалась своїм довгим м'яким оболочком - наче великий птах. Він летів сонцю назустріч...

- 6-а година, - сказав Бено. - Вечором 28 липня, рахуючи часом східної півкулі. Даю останню радіотелеграму:

"Всім, всім, всім!

Ліквідаційна комісія Земрадреспубліки пропонує кожній радіостанції, що залишилася або могла залишитися, повідомити про себе негайно в напрямку 100 меридіану. Бено".

І на цю депешу, послану можливо найбільшим напруженням радіоапарату, не наспіла ніяка відповідь.

Желенський взяв трубку внутрішнього телефону й кинув команду-приказ:

- При апаратах працювати на зміну. Ми в кабіні також вартуємо. Перед нами ще 20 годин подорожі. Континенти зникли, на наші заклики по радіо немає ніякої відповіді. Їхати прямо меридіаном 100.

А тим часом зійшло сонце.

Наперед показало з води червоний край і мільярдом золотопромінних стріл кинуло в воду. Опісля неначе затремтіло з напруження, насилу, всім тілом відірвалося від поверхні вод і піднеслося в простір. Червінь і пурпура змінилися на світляне тепло. Воно радісним безжурним сміхом вкрило подорожнє спорудження кабіні.

Промінь життєвого світла пронизав всесвіт...

- Бено, - сказав Желенький, - я тепер засну на годину-дві, а ти почергуй. На 6-му градусі полудневої ширини, коло місця, де була Патагонія, заверни на схід.

Він розложив крісло, що стояло наліво від його столу, приліг і миттєво заснув.

Втома, непереможна втома заволоділа Бено і Е. Келлер. При моторах, що працювали без відпочинку і перебоїв, вартували літуни. Інші заснули також кам'яним сном виснаження - смертельним останнім відпочинком.

Події останньої доби надто розторожили нерви тих людей...

Бено подивився в дзеркальний апарат.

Він відбивав тільки синяво-жовто-золоту сонячну поверхню води...

Е. Келлер глянула на нього з широкого півкрісла, на яке, втомлена, присіла. Бено почув на собі її зір. Він відчув побажання скинути на хвилю тверду маску обов'язку; хотів стати на хвилю маленьким хлопчиком; він згадав дитячий вік...

Підійшов до Еллі і м'яким рухом притулився до її колін... Замкнув очі.

Почув тільки м'які жіночі рамена на своїй шиї... Вона брала його востаннє в країну кохання. Їх уста зіткнулися в сонній утомі забуття...

Вони заснули...

Грали, грали пропелери пісню ритмічну.

Флотилія йшла вперед по маршруті.

МІРАЖ

Була вже друга година дня (ночі - як на рахунок східної півкулі), коли збудився Желенський.

Бистрим оком окинув кабінку. Бено і Е. Келлер спали побіч себе, мов двоє дітей.

Подивився в дзеркальний апарат.

Холод добувався з-за вікон кабіни. Безмежні води бурхливо перевалювали лінії тіла чорно-зелених хвиль. На них видно було кригу і великі стіни льодових брил. *Знищення центральної теплової станції повернуло околиці Полудневого полярного кола в забутий вік – в варварську добу різних температур.*

– Ідемо вздовж Полудневого полярного кола чи, може, ще нижче від нього, – шепнув до себе.

А температура швидко знижалася...

Скоро встановив, що флотилія перелетіла Полудневе полярне коло, і негайно завернув її вздовж найближчого меридіану на північ. Він хотів, беручи поступінно напрям на захід, досягнути місця, де був Африканський район.

Водні простори, над яким летіли три аероплани, мовчали. Поступінно зникли злами криги і що тільки наново утворені льодові гори. Температура підвищувалася. Чути було, що наближаються до кола Козорожця.

Желенський встав від стола, глянув в дзеркальний апарат і скрикнув.

На лінії, де в дзеркалі стикалася темніша синя поверхня вод з яснішим блакитом небесного обрію – зачорнів маленький темний значок – неначе вершок гори, що підносився з острова...

– Бено! Еллі! – крикнув він нелюдським голосом. – Чи це континент?!

Бено і Еллі зірвалися зі сну і в одну мить, тверезі, дивилися на пункт, що його простягнутою рукою показував Желенський.

– Чи це континент?! – скрикнули вони всі.

– Прямо перед себе, – скомандував літунам по телефону Желенський.

Наче з новими силами піднялася флотилія. Заграв наново, новим ритмом шум пропелера. А у дзеркальному апараті, що в нього з нечуваним запертим очікуванням дивилися троє людей – маленький чорний пунктик виростав – збільшував свій розмір...

Чи це був континент?

Читачі! Автор збрехав самим безсоромним чином:

Людство буде ще жити тисячі, тисячі літ!

КІНЕЦЬ.

1927

Примітка упорядника

Книжка Володимира Гадзінського "Кінець" видана 1927 року у Одесі видавництвом "Гарт".

[\[1\]](#) Земля – світова республіка рад була поділена на дві оснвні округи — першу водну, другу суху. Ці ділилися на райони, що відповідали п'яти океанам та п'яти

континентам. Назви районів залишилися для історії, наприклад: Африканський, Азійський, Американський і т. д.